

PAPER DETAILS

TITLE: GÖRÜNMEYEN KADINLARIN YAZGISI: FAHISELER ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA
HUKUKSAL VE TOPLUMSAL KONUMLARI

AUTHORS: Yücel AKSAN

PAGES: 1-16

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1678662>

GÖRÜNMEYEN KADINLARIN YAZGISI: FAHİŞELERİN ORTAÇAĞ AVRUPASI'NDA HUKUKSAL VE TOPLUMSAL KONUMLARI

THE FATE OF THE INVISIBLE WOMEN: LEGAL AND SOCIAL POSITIONS OF PROSTITUTES IN MEDIEVAL EUROPE

Yücel Aksan ¹

ÖZ

Bu araştırma, en eski “meslek” olarak nitelendirilen ve mensup oldukları toplum içinde “görünmeyen”, görünmesi de istenilmeyen kadınların, yani “fahişelerin” Orta Çağ Avrupası’ndaki hukuksal, toplumsal konumları ve bu kadınlara yönelik sağlık uygulamaları ile ilgili bilgiler vermeyi amaçlamaktadır. Tarihin karanlık sayfalarında hala haklarında fazla bilgi olmamakla birlikte var olan kısıtlı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında yaşadıkları zorlukları, hukuksuz konumları ve sağlık ile ilgili durumları aktarılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma için zamansal olarak Orta Çağ Dönemi seçilmiş ve Avrupa kıtasının özellikle Almanya bölgesi mercek altına alınmıştır. Bu açıdan öncelikle Almanya bölgesinde kullanılan tanımların ve bu kadınlara verilen isimlerin sıralanmasından sonra elde edilen verilerle fahişelerin Orta Çağ Dönemi’ndeki yaşamlarına, özellikle de toplumsal statülerine değinilmeye çalışılmıştır. Avrupa’nın farklı bölgelerinde fahişelerin diğer kadınlara kıyasla farklı giysi giyme zorunluğu, farklı renk ile (sarı, kırmızı gibi) uzaktan tanınmaları ve barınma bulmada yaşadıkları sıkıntılar, ilk defa bu çalışma ile ortaya konulmuştur. Daha sonra ise fahişelerin sağlık, hastalık, doğum, ölüm gibi durumlarda yaşadıkları toplumsal yaptırımlar, yurtsuz ve vatansız kalma durumları hakkında elde edilen bilgilere değinilecektir. Kadın çalışmalarında bu konuya fazlaca değinilmemiş, bu makale de bu boşluğu doldurmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelime: Orta Çağ, Kadın, Fahişelik, Avrupa, Sağlık,

ABSTRACT

This research aims to provide information on the legal, social positions, and health practices of the "invisible" -also unwanted to be seen- women who perform prostitution, namely the oldest profession. Although they rarely appear in the pages of history, the challenges they experienced, their unlawful positions, and health conditions were extracted from the limited historical records. The time and spatial scale of the study are restricted to Medieval Europe, specifically Germany. In this regard, the descriptions and the names given to these women primarily in Germany are listed, and then it is tried to reveal the prostitutes' lives in that period, especially their social status. In different parts of Europe, the restrictions on the clothing of the prostitutes to distinguish them from other women (marked by specific colors like yellow and red), and their problems with finding shelter are going to be indicated. Later on, the social sanctions they faced in case of disease, childbearing, and death, together with their state of being displaced and rootless are going to be depicted. The topic generally remains unaddressed in women's studies. This paper tries to fill that gap in the literature.

¹ Orcid No: 000-0001-8145-6277

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Yücel Aksan e-posta: yucelaksan@yahoo.de

Gönderilme /Submitted: 01.04.2021, **Kabul/ Accepted:** 29.06.2022

Keywords: Middle Ages, Woman, Prostitution, Germany, Health, Clothing

GİRİŞ

Kadınların tarihine bakıldığında kolay bir yaşam sürdüklerini söylemek yanlış olur. Özellikle ataerkil döneme geçiş ile birlikte kadınlara yönelik baskı ve zulümlerin arttığını, kadının hem bedenine hem de düşüncelerine hâkim olma çabasının ön plana çıktığını görmek mümkündür. Bu yazı, aslında hep var olan ancak görmezden gelinen kadınların/ fahişelerin Orta Çağ'daki anlatılmayan hukuksal ve sağlık durumlarını resmeden bilgiler aktaracaktır.

Michel Foucault'nun "Cinselliğin Tarihi" (2015) kitabından alıntılanan ve Demosthenes'e² ait olduğu varsayılan *Neera'ya Karşı* adlı savunmasının sonunda ortaya koyduğu görüş, kadınların Antik Yunan ve daha sonra gelecekte kadının konumlandırılması ve sadece tek bir kadında bulunması istenilen ile varlığına tek taraflı açıklık getirmiştir. Ona göre "Haz için hafifmeşrep kadınlara fahişelere, günlük bakımınız için metreslere, yasal soyumuz ve yuvamızın sadık bir bekçisi olması için karılara sahibiz." (Foucault, 2015, s.217) Kadına dair bu algının yaklaşık 2300 yıldır değişkenlik gösterdiğini de söylemek mümkün değildir, bu üçlemenin tek bir kadında bulunması isteği de sık sık tekrarlananlar arasındadır.

Eric Berkowitz'in "Seks ve Ceza" (2013) adlı kitabında belirttiği gibi, "Bir fahişe *öteki* olarak yaşamaya mahkûmdur. "Prostitute" (fahişe sözcüğü) aslında "kendini gösterme" anlamına gelen Latince *prostare* sözcüğünden gelmektedir (...)" (Berkowitz, 2013, s. 115) Bu bakımdan bu makalede, aslında *öteki* olarak yaşamaya mahkûm bırakılmış kadınların tam aksi olan gizlenen yaşamlarına ışık tutmaya çalışılacaktır.

Fahişelik kavramı anlam bakımından kendini "sunma" veya "gösterme" olarak

karşılık bulsa da fahişelerin zaman içinde hep "görünmez" olduklarını, yasal haklara sahip olmadıklarını, yaşadıkları kötü koşullar nedeniyle de erken öldüklerini söylemek yanlış olmaz. Aslında fuhuşun bir nevi alışverişe dönüştürülen durumunun, fahişeliğin hem bir meslek olduğunun hem de "gönüllülük" esasına dayandığının ifade edilmesinin bir açıdan tecavüzü meşrulaştırma olduğunu söylemek gereksiz. Bu açıdan Nicole Bacharan'ın Françoise Héritier ile "Kadınların En Güzel Tarihi" (2012) isimli kitaptan aktarılan söyleşisinde "fahişeliğin dünyanın en eski mesleği" olup olmadığı sorusunun cevabı açıktır. Fahişeliğin "meslek" olarak nitelendirilmesinin en basit anlamda aslında kadınları köleleştirdiğini ve bunun da fahişeliğin "bedel karşılığında" yapıldığı gerekçesi ile meşrulaştırıldığını görmek gerekir. Bu tanım ile birlikte fahişeliğin "meslek" olarak adlandırılmasının, temelinde kölelik olan bir eyleme "razı olma", "kabul etme" ve razı "immiş" gibi gösterme yollarıyla resmiyet kazandırmak olduğunu da ifade etmek gerekir.

Odak noktasını zaman olarak Orta Çağ, coğrafi olarak da Avrupa ile sınırlandırmış olan bu makale, elde edilen kısıtlı bilgilerle "Fahişeliğin" Orta Çağ içindeki hukuksal durumunu ve sağlık ile ilgili bilinmeyenlerini ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Fahişeler, döneme ait kayıtların ve resmî belgelerin neredeyse yok sayılacak kadar az olması, kadınların yaşadığı sıkıntıların resmî merciler tarafından dikkate alınmaması, kadınların hukuksal anlamda haklarını arayamayışları sonucunda neredeyse "görünmez" hale getirmiştir. Fahişelerin "görünmez" olmaları kendini sadece hukuksal anlamda göstermemiştir. Fahişelerin, toplumun isteği doğrultusunda "görünür" oldukları zamanlarda toplum onlara "zorunlu kıyafet ve renk" taşıma şartı koymuştur. Görünür oldukları zamanlarda

²Demosthenes, (MÖ 384 - MÖ 322) Atinalı ünlü politikacı. Atina'da doğmuştur.

diğer “erdemli” kadınlardan ayırt edilebilmelerini sağlayan “farklılık” giysilerine yansımış, bu ayrıştırıcı uygulamalar fahişelerin yaşadıkları bölgelere göre değişiklik göstermiştir. Fahişelerin yaşadıkları tüm zorluk ve maruz kaldıkları hukuksuzluk durumuna toplum tarafından dışlanmalarını da eklemek gerekir.

Fahişelerin hukuksal anlamda giysi ile kendilerini ifşa etme zorunluluğu bulunuyordu. Kendilerini gizlememeleri ve buna şahit olan görgü tanıklarının gizlemeleri cezaya tabiydi. Bunun en eski örneğini aslında Mezopotamya’da görmek mümkün. Berkowitz, “Seks ve Ceza. Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi” adlı çalışmasında göze çarpan bilgiler aktarmaktadır:

Mezopotamya’da, özellikle de işin içinde seks varsa, başkalarının kötü davranışlarını bildirmemek yasaktı. (Fahişelerin peçe takmasına izin verilmeyen Asur’ da durum farklı değildi; eğer bir adam bir fahişenin peçe taktığını görüp de bildirmemişse kırbaçlanarak, başına at yularına benzer bir ip dolanır ve alay edilsin diye şehirlerde dolaştırılırdı.) Mezopotamya’ da garsonlardan içki içen müşterilerinin konuşmalarına kulak misafiri olmaları istenilirdi. Şayet suç teşkil eden bir şey duydukları halde bildirmezlerse, ölüm cezasına çarptırılırdı (Berkowitz, 2013, s.24).

Robert Jütte, “Erken Modern Avrupa’da Yoksulluk ve Sapkınlık” (2011) adlı kitabında bu farklı giysi durumunun Yahudiler, cellatlar ve toplumun diğer dışlanmış gruplarına da dayatıldığını yazmaktadır:

Geç Orta Çağ döneminde zaten sosyal ayrımın (çoğunlukla negatif) meşru araçlar haline gelmiş olan işaretler ve rozetler Hıristiyan toplumunda yaşayan fahişeler, sapkınlar, cellatlar, Yahudiler, hatta cüzzamlılar gibi tüm marjinal grupları kapsamak için yaygınlaştırıldı. Yahudi

kadınlar sarı örtüler veya giysilerinin üzerindeki daireler ile işaretlendiler. Bazı şehirlerde cellatlar özel ve gösterişli kıyafetler veya darağacını betimleyen bir işaret ile tanımlandılar. Sapkınlar ise sarı haç ile işaretlendiler. Çan cüzzamlılar için yaygın kullanılan bir işaretti; ancak aynı işaret “burunları bir karış havada, göz kırparak geziyor, ayaklarındaki halhalleri şingirdatarak kırıttıyorlar” diye cezalandırılan Siyon kızlarıyla (Yeşaya 3:16-17) ilişkilendirilerek fahişeler için de geçerli olabilirdi. Bazı İtalyan şehirlerinde fahişeler, Yahudilerin sutyenlerine tutturmak zorunda oldukları sarı dairenin kalıntısı olan omuzlarındaki sarı bantla belirlenirdi (Jütte, 2011, s.189).³

Michel Pastoureau “Şeytan Kumaşı” adlı eserinde Orta Çağ Avrupa hukukunda dışlanmış veya horlanmış gruplara mensup insanların iki renkli ya da çizgili giysiler giymesinin zorunlu hale getirildiğini söylemiştir. Orta Çağ Almanya’sında Sachsenspiegel’de (1220-1235 yılları arasında derlenmiş Sakson kanunları) bu giysilerin soysuz, köle ve mahkûmlara giydirildiği belirtilmiştir. Orta Çağ sonlarında Güney Avrupa şehirlerinde giderek yaygınlaşan giyim kararlarında fahişelerin, soytarıların ve hokkabazların ya tamamen çizgili elbise giymeleri ya da üzerlerinde çizgili bir giysinin bulunması gerektiği; fahişeler için omuz kordonu, eşarp veya eteğin zorunlu olması aktarılmıştır. Böylece o mesleği icra edenleri, onurlu vatandaşlarından ayırt edilebilir hale getirmiştir (Pastoureau, 1997, s. 22-23).

Diğer hukuksal uygulama ise bu kadınların fahişe oldukları sürece vatandaş olma haklarının da ellerinden alınmış olmasıdır.

³Sarı renkli yıldız takma zorunluluğu daha sonra Nazi Almanya’sında Yahudiler için uygulanmıştır.

Fahişelerin hukuksal açıdan da “yok” sayıldıkları bu durum, ancak evlendikleri zaman değişiyor ve tekrar vatandaş olmaları mümkün oluyordu. Bu kadınlar, fahişelik yaptıkları sürece vatandaş statüsüne sahip olmadıklarından vefatları durumunda kutsanmış ve kilisenin yakınında bulunan mezarlıklara defnedilemiyorlardı. Bu yasak nedeniyle ancak yaşadıkları ya da çalıştıkları evlerin avlularında gömülmek zorunda kalıyorlardı.⁴

1.BAŞLANGIÇ

Orta Çağ’da kadınların genel durumu incelerken “fuhuşun” kaynağına gitme gereği ortaya çıkmıştır. Bu sorunun cevabını kısmen önceden bahsi geçen “Kadınların En Güzel Tarihi” (2012) (Héritier Françoise, Michelle Perrot, Sylviane Agancinski, Nicole Bacharan) adlı kitaptan edinmek mümkün olmuştur. Zaman ve toplum içinde bu kadınlara yönelik ikircikli ifade, Orta Çağ’daki -asında ilginç sayılabilecek- bir gelenek ile örtüşmektedir. Normal yaşam ve hayat düzeni içinde yok sayılan ve görmezden gelinen bu kadınlar düğün merasimlerine davet edilmiş, kendilerinden eğlenceye katılmaları istenmiştir. Fahişelerin yeni evlenen çiftlere şans getirdiklerine inanılmıştır. Bu açıdan düğünlerin vazgeçilmez davetlileri arasında bulunmaları göze çarpmaktadır.

“Fahişeliğin” olası kaynağına inildiğinde bunun meşru ilk nedenini, ilk dönem insan topluluklarının oluşması ve toplumun erkek egemen olmasıyla -yani gücün erkeğe geçmesiyle açıklamak gerekmektedir. Güç ve cinsellik bağlantısının kurulmasıyla savaş durumunda karşı kabile ya da grubun

kadınlarına tecavüz edilmeye başlanması, bu durum karşısında kadının veya ailesinin susması için bir bedelin verilmesi ile bu durumun bir nevi alışveriş olarak görülmesi fahişeliğin başlangıcı olabilir. Nevin Koyuncu’ya göre insan topluluklarında tarihsel olarak ataerkil düzenden önce anaerkil veya ana soylu bir düzenin hâkim olduğu bilinmektedir. Koyuncu, “Karşıtlıkların İmhası” (2015) isimli çalışmasında “aile içindeki cinselliğin tabulaştırılması ile birlikte diğer kabileler ile akrabalık ilişkilerinin güçlenmesi; ‘kız alıp kız verme’, yani kadının takas edilebilecek bir nesneye dönüşmesinin başlangıcıdır” yazmaktadır. (Koyuncu, 2015, s.19)

Ghislaine Paris, “Cinselliğin Önemi” (2013) adlı kitabında savaş, eril güç ve tecavüz bağlantısına açıklık getirmiştir, ona göre “*cinsellik ve iktidar arasında bağların olduğu sonucunu çıkarabiliriz. O halde cinsellik, güdülerle gerçekleşen basit bir eylem olmanın yanı sıra gücünü kanıtlayanın da bir yoludur. Tecavüz ne yazık ki her zaman düşmanı aşağılamak ve boyunduruk altına almak için bir savaş aracı olarak kullanılmıştır*” (Paris, 2013, s.128).⁵

2.TANIM

“Fahişe” ve “Fahişeliğin”⁶ tanımına bakıldığında, “Prostitution” (Latince) prostibilis⁷ “kendini sunmak” kelimesinden türemiştir, buradan da prostibulum⁸ (fahişe, bordell), prostituta⁹ (fahişe) türemiştir.

“Fahişe”nin kelime anlamına ve kökenine bakıldığında Almanya bölgesinde fahişelere farklı isimler verildiğini görmek mümkündür. Bu isimler arasında “Dirne”

⁴Elde edilen bilgilerin kısıtlılığı, yazılı belgelerin azlığı, kaynak kitapların olmayışı ve kaynakların sadece yurt dışı menşeli olması, bu makaledeki bilgilerin bir kısmının çeviri yapılarak aktarılması anlamına gelmekteydi.

⁵Boris Cyrulnik, Mourir de dire: La honte (Utanç: Sözüün Ölümü) adlı eserinde bunu açıklıyor: “Afrika’da savaşçılar bir köyü ortadan kaldırmak istediklerinde en iyi yol orada oturanları öldürmek değildir, çünkü bunların arasında bir kısmı kaçıp kurtulacaktır. Ölenler şehit olacak, kalanlarsa bir gün hesaplaşmak için silahlanacaktır. Daha radikal bir yolsa kadınlara tecavüz etmektir. Böylece onların namuslarını kaybettikleri için aşağılanmış olurlar ve babaları belli olmayan çocuklara

hamile kalırlar. Erkekler onları koruyamadıkları için utançlarından ölürlar ve artık onlara sahip olamaz, onlardan yoksun kalmış olurlar. Böyle bir topluluk genellikle böyle bir iklimde, aynı yerde hayatını sürdürmeye devam edemez. Hiçbir savunma böyle bir saldırıya karşı etkili olamaz.” (Paris, 2013:128)

⁶Burada Almanca ve Latince kelimelere değinilmiştir.

⁷<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/latein-deutsch/prostibilis>

⁸<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/latein-deutsch/prostibulum>

⁹<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/latein-deutsch/prostituta>

(fahişe), “Freuenmädchen” (zevk kızı), “Meretrix”¹⁰ (“Fahişe”-Lat.), “Vensterhenne”¹¹ (pencere tavuğu), “Pfaffenmagd” (rahip hizmetlisi)¹², “Grabennymphe” (çukur su perisi)¹³ vs. bulabiliyoruz. Yukarıda sayılan söz konusu tanımlamalar aslında fahişelerin nerede, nasıl ve kiminle olduklarının betimlenmesiyle ilgilidir. Örneğin; “Pfaffenmagd” (rahip hizmetlisi), rahiplerle gayri meşru ilişki yaşayan kadınlara takılan lakap olarak bilinir; “Grabennymphe” (çukur su perisi) ise genelde bu kadınların yol kenarlarında olmalarından türemiştir.

Avrupa’da Orta Çağ’da fahişelik yapan kadınlar ya “orospu” ya da Latince “meretrix” olarak adlandırılmışlardır. Bunun dışında din adamlarının metreslerine ya da sevilmeyen grupların eşlerine takılan isimler de genellikle karşımıza olumsuz bir betimleme ya da hakaret olarak çıkmaktadır.

Orta Çağ’da düşünürler, filozoflar ve din adamları için “fahişeliği” tanımlamak kolay olmamıştır, özellikle hukuk alanındaki tanım konusunda zorlanılmıştır. Bu tanımlamaya yönelik zorluklar içerisinde en önemli kıstas “eş sayısı” olarak belirlenmiş fakat buradaki tanımlamaların ve sayıların çelişkili oluşu durumun vahimliğini de ortaya çıkarmıştır. Buna örnek olarak bir kadın 50 erkekle ilişkiye girmiş ve para talep etmişse fahişe olarak tanımlanmazken, bu sayı 23.000’e ulaştığında fahişe olarak görülmüştür. Bu bakımdan “Fasciculus Morum”¹⁴ “Orospu sadece herkes ile para için ilişkiye giren ve talebi reddetmeyen kadına denilir” tanımı getirilmiştir.

Tanımlamalardaki eksiklik ve orantısız sayıların varlığı hem kafaların hem de tanımların ne kadar karışık olduğunu göstermektedir.¹⁵

Codex Justinianos’dan (Bizans ve Roma Hukuku) alınmış olan bu tanım daha sonra Orta Çağ hukukuna da aktarılmıştır. Aziz Hieronymus (4-5.yy) da bu tanıma kullanmıştır, ona göre “Meretrix, quade multorum libidini patet” yani kendini isteyerek çok kişiye sunan kadın, fahişedir (Schuster,1992, s.20).¹⁶

Romalı Hukukçu Ulpian (170-228) fahişeliliği “umuma” dair olarak tanımlar, ona göre sadece genelevde çalışan kadın kastedilmez; namus anlayışına sahip olmayan, zina yapan kadın da fahişe olarak görülmelidir. Karmaşık olan bu tanımlamalar içinde bedel istemeden kendini bir erkeğe sunan kadın da fahişedir, sonuç itibariyle karmaşık düşüncelerin içinde farklı tanımlamalar bu konudaki karmaşıklığın göstergesidir (Hergemöller, 2001, s.58).¹⁷

Aslında tüm bu tartışmalar arasında, kadının fuhuşa yönelmesinin nedenlerine kimse değinmez. En büyük neden aslında erkeklerdir, daha sonra ise maddi yoksunluk, sosyal statü kaybı, cinsel eğilimler, nikâh öncesi cinsel ilişki ile itibar kaybetme, tecavüz veya gerçekleşmeyen evlilik sonrasında istemsiz hamile kalma en önemli nedenler arasında görülebilir. Kısaca kadını fahişe yapan en öncelikli neden erkeklerin olduğu bilinse de tarih boyunca hem fiziki hem de ruhsal aşağılanmayla bedel ödeyen yalnızca kadın olmuştur.

¹⁰ <https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/latein-deutsch/meretrix>

¹¹ <https://www.mittelalter-lexikon.de/wiki/Prostituierte>

¹² http://woerterbuchnetz.de/DWB/call_wbgui_py_from_form?sigle=DWB&mode=Volltextsuche&hitlist=&patternlist=&lemid=GP02339

¹³ https://austria-forum.org/af/Bilder_und_Videos/Historische_Bilder_IM_AGNO/Prostitution/00120143

¹⁴ 15. yüzyıla ait rahiplerin el kitabı.

¹⁵ <http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet/Prostitution>.

¹⁶ Hieronymus, Epistola ad Fabiolam, in: J.P.Migne(Hg.), Patrologia latina. Bd.22.o.O.o.J.Sp.610ff.

¹⁷ “Palam questum facere dicemus non tantum eam, quae in lupanario se prostituit, verum etiam si qua (ut adsolet) in taverna cauponia vel qua alia pudori suo non parsit. Palam autem sic accipimus passim, hoc est sine dilectu; non si qua adulteris vel stupratoribus se committit, sed quae vicem prostitutae sustinet. Item quod cum uno et altero pecunia accepta commiscuit, non videtur palam corpore quaestum facere. Octavenus tamen rectissime ait etiam eam, quae sine quaestu palam se protituerit, debuisse his connumerari. »(Corpus Juris Civilis Dig.23.2.43.) in: Lömker-Schlögel, Annette, Prostituierte. umb vermeydung willen merers übels in der cristenhait.

3.HUKUKSAL VE TOPLUMSAL DURUMU

Orta Çağda fahişelik yapan kadının tanımı, bedel karşılığında cinsellik yaşaması ve cinsellik yaşadığı erkek sayısının hızla değişmesi ile belirleniyordu. Orta Çağ'da metres ve hizmetçiler ile rahiplerin birlikte yaşadıkları kadınlar bu kategoriye girmiyordu. Fahişelik sadece kadınlara mahsus olup o dönemde homoseksüellik yasaktı. Homoseksüeller ölüm cezasına çarptırılıyor, en ağır şekliyle yakılarak infaz ediliyorlardı. Homoseksüel olan ya da bununla suçlanan erkekler bazı bölgelerde kafeslere konulur, halkın kınaması için ifşa edilir; bazen de şehirden uzaklaştırılıyorlardı. Bu cezalar hem sapkın yoksullar hem de fahişeler için de uygulanmaktaydı:

Sapkın yoksullar için uygulanan bedensel cezalar saç kesme, teşhir etme ve kulak kesme gibi daha başka biçimleri de kapsardı. Bu cezaların her biri kamusal aşağılamanın farklı düzeylerini ima etmektedir. Örneğin teşhir etme, orta çağdan beri sahtekâr dilencilere uygulanmıştır. Serseriler için uygulanan diğer aşağılayıcı cezalandırma biçimleri yerel kökenlere sahipti. Örneğin "suçlunun oturtulup bağlandığı ve suya daldırarak cezalandırıldığı sandalye" erken modern dönemde bazı İngiliz kentlerinde kullanılmıştı. Diğer suçluların olduğu gibi fahişelerin veya hilekâr tüccarların cezalandırılması için kullanılan bu sandalye, suçlunun oturtulup bağlandığı halkın alay etmesine maruz tutulduğu veya suya sokulup çıkarıldığı özel bir araçtı (Jütte,2011, s. 193).

Orta Çağ Dönemi ve öncesine ait hukuki belgelerin eksikliği, konuya ilişkin bilgilerin çelişkili olması, kayıtların tutulmamış olması; bilgilerin eksik olduğunun bir kanıtı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; fahişeliğin bir yandan lonca yapılanması olduğu düşünülürken öte yandan değişken haklara sahip kadınların durumu, şehir yönetimine bağlı olarak konulan

uygulamalarla idare edildikleri paradoksunu göstermektedir. Fahişelerin özel haklara sahip oldukları bilgisi de çelişkilidir, fahişeler genelde vatandaşlık haklarından mahrumdu. Ancak fuhuşu bıraktıktan sonra vatandaşlık haklarına sahip oluyorlardı:

Ortaçağın sonuna gelindiğinde, fahişeler özgür oldukları ve toplumda nispeten yüksek bir konuma sahip oldukları bir dönem yaşadılar. Bazıları diğer zanaat ve işletmelerin izinde, kendi ticaret loncalarını kuracak kadar güven kazandı. 15 yy'da Paris'deki 4000 fahişe bir federasyon kurup kraldan kendilerine özgü bir sancak, trampet ve fifre bandosu şeklinde armağanlar (S.89) aldılar. Avignon fahişelerine de kent genelevinin sahibi olan Napoli Kraliçesi Joanna tarafından armağanlar verildi. Omuza kırmızı bir örgü takma zorunluluğu bu kez bir damgalamadan çok, görev işareti olarak algılanıyordu (Roberts, 1998, s. 89).

"Normal" bir hayata geçiş, teoride mümkünken pratikte çok kolay değildi. Maddi açıdan akraba, arkadaş veya şehirlerin belediyelerinden destek gelmedikçe bu olasılık çok düşüktü. Genel olarak bu kadınlar çalıştıkları evlere borçlandırılıyordu. Giysileri genelev patronu veya patroniçesi tarafından sağlandığı için büyük borçlar altında çalışmaya başlıyorlardı. Evi işleten patron tarafından sürekli artırılan borçlardan kurtulmaları da mümkün değildi. Giysisinden tutun, yemeğine kadar fahiş fiyatlarla boğuşmak zorunda kalan bu kadınlar, ancak bulaşıcı hastalığa yakalandıklarında ya da öldüklerinde bu yazgıdan kurtulabiliyordu. Bu kadınların üzerindeki baskıya (hem görünür hem görünmez olmaları açısından) dikkat çeken George Duby ve Michelle Perrot "Kadınların Tarihi" (2005) adlı kitaplarında bu kadınların cezalandırma yöntemine Marsilya'dan bir örnek vermişlerdir:

Dikkatli fahişeler için, yazılı olmayan bir hoşgörü vardı. Dikkatli olmayanlar ya da sadece şanssız olanlar için korkunç cezalar vardı. Devriyeler ya da gece bekçileri tarafından fark edilen orospular, Saint-Martin tutukevine (daha sonra Hôtel de Brienne'e) götürülmekte ve bir süre sonra, iki ila altı ay kadar Salpetriere hastanesine kapatılma cezasına çarptırılmaktaydılar. Taşradaki cezalar daha aşırı olabiliyordu. On sekizinci yüzyılın birinci yansında Marsilya'daki fahişeler, bir maison de force'ta beş yıl geçirmekteydiler. Bu kadınlar, pis, kalabalık hastaneye girdikten sonra, bazen muayene bile edilmeden frengili ilan edilir ve cezalarının bir parçası olarak cıva "tedavi" sine tabi tutulurlardı (Duby/ Perrot, Kadınların Tarihi 3, 2005, s. 440).

Kayıtlı olan az sayıdaki dava belgelerinden yola çıkarak 13. yüzyılın son döneminden itibaren kayda alınmış fuhuş yapan kadınlarla ilgili davaların çoğu cinsellik, evlilik, zina ve aldatma ile ilgiliydi. En ağır cezalandırma nedeni ise; din dışı sayılan Yahudilerle, Hıristiyan olmayanlarla ve Araplarla ilişkiye girmektir. Hıristiyan olmayanların genelevlere gitmeleri yasaktı; bu kişiler yakalanmaları durumunda kastrasyon, kınama ya da ölümle cezalandırılıyorlardı. Şehir meclisini bazı durumlarda etkilemek mümkün olabiliyordu. 1388 yılında genelevde yakalanan Yahudi bir genç ölüm cezası ile cezalandırılır, fakat daha sonra babası tarafından ödenen yüklü miktardaki para karşılığında serbest kalırdı.¹⁸

Karara bağlanmış cezalar arasında Paris'te 1729-1756 yılları arasında verilen bir cezada, bir genelev patroniçesinin eşeğin üstüne ters bindirilip şehir içinde dolaştırılması, eyerin üstüne çingiraklar asılarak, sepet konularak ve tüye bulandırılarak dolaştırılması vardır. Fahişelere ve zina yapan kadınların üzerlerine zift ya da bal sürüldükten sonra tüye bulandırılıp teşhir edilmesi ve sokaklarda dolaştırılması olağan uygulamalar arasındaydı. Philippe Aries ve George Duby'nin "Rönesans'tan Aydınlanmaya Özel Hayatın Tarihi" (2007)'nden alınan bilgiye göre, la Celestine de Fernando de Rojas adlı kadın bu cezaya maruz kalmıştı. Ayrıca "Romen ve Germetik Avrupa'nın pek çok bölgesinde "popüler" kınama ritüellerinden olan diğer davranışlar - çatı uçurma, kapı ve pencere indirme, araba sökme, kuyu suyunu pisletme, suya daldırma...- da aynı şekilde, klasik çağa kadar resmi ceza dağarının bir parçası olmuşlardır" diye yazmaktadır (Aries/Duby: Özel Hayat: Rönesans/Aydınlanma, 2007, s. 620).

Hem suç işleyen hem de suça maruz kalan kadınların durumuna yönelik uygulamalar değişken olmaktadır. Değişkenlik göstermeyen ise erk/otorite sahibi gücün anlayışına göre cezaların ve kuralların uygulanmasıydı, bununla ilgili George Duby/ Michelle Perrot "Kadınların Tarihi"nde (2005) bilgi vermektedir:

Fahişeliğin suç haline gelmesi, fahişeyi şiddete ve hırsızlığa açık hale getirdi; onu, sert yargı sisteminin önünde savunmasız da bıraktı. Fransa'da 20 Nisan 1684 buyruğuyla başlamak üzere bir dizi yasa, fahişeliğe ağır cezalar (özel bir hastaneye kapatma) getirdi ve polis sefine ya da taşradaki eşdeğerine fahişeler üzerinde mutlak yetki verdi. 1713, 1724, 1734, 1776 ve 1777'de kraliyet buyrukları, ilk yasanın hükümlerini tekrarladı ve polisin

¹⁸ <http://www.stadtgeschichten-koeln.de/index.php/koeln-wissen/150-frauen-im-koelner-spaetmittelalter-15-und-16-jahrhundert>.

yetkilerini teyit etti. Bu kraliyet kararlamalarına rağmen, fahişlikle ilgili konularda yetki, daha önce olduğu yerde, belediyelerde kaldı. Paris'teki durum bir bakıma özeldi: Polis şefi, geniş yetkilere sahip bir kraliyet görevlisiydi ve başkentte düzeni korumak, taht için özellikle önemliydi. Taşrada, Marsilya, Nantes, Lyon ya da Montpellier'de yerel yönetimler, ahlaki koruma konusunda kendi başlarına bırakılmışlardı ve cezaların sertlik ve uygulanma derecesi, kasabadan kasabaya büyük ölçüde değişmekteydi. Bu bakımdan Ortaçağ'dan beri çok az şey değişmişti; topluluk, fahişeler üzerindeki otoritesini sürdürmekteydi (Duby/ Perrot: Kadınların Tarihi3: 2005, s. 439-440).

Hukuki belgelerin azlığından hak arama adına az başvurunun olduğu kanısına varmak mümkün, haksız ve hukuksuz yaşama durumunun fahişelere karşı işlenen suçların da cezasız kaldığı aşikârdır. Bu bakımdan Pieter Spierenburg, "Cinayetin Tarihi. Orta Çağ'dan Günümüze Avrupa'da Bireysel Şiddet" (2010) adlı kitabında

Fahişelerin şiddete karşı savunmasızlığı, genel geçer bir fenomendir. 15. yüzyıl Paris'inde fahişeler dövülmekten, tehdit edilmekten, kaçırılmaktan ve tecavüze uğramaktan yana dertliydi. Bazen iki yahut daha fazla adam bir fahişeye saldırır, bir güvenlik görevlisi fahişelerden birine saldırdığı için tutuklanır; bazı erkekler, kadınların kaldığı bir pansiyona gece vakti zorla girerlerdi. Ama erkekler ayrıca, genelevlerde başka erkeklerle saldırırken fahişelerden yardım alır, onlar tarafından teşvik edilirdi.

Fahişelerin birçoğunun birbirlerine karşı davranışları da şiddet yüklüydü. Ortaçağ'ın sonlarında Almanya, Fransa ve İspanya'da genelev sahipliğinin kadınlardan erkeklere geçmesi, şiddeti bastırma ihtiyacındandır. Geneleve girerken silahların teslim edilmesi yükümlülüğüne karşın, müşteriler sıklıkla orospuları hırpalıyor ya da birbirleriyle kavga ediyorlardı. Alman şehirlerindeki kanuni düzenlemeler gereği, "ev sahibi"nin bıçak taşıyarak, kendini ve emanetindekileri savunma izni vardı, ama bu iznin iyi bir sebep olmaksızın bir müşteriye karşı kullanılmaması beklenirdi (Spierenburg, 2010, s. 69).

Fransa'da fahişeleri kontrol amaçlı hazırlanan yasalar ancak 12. yüzyılda hazırlanmaya başlandı, fakat uygulamada yaşanan sıkıntılar bu yasaların uygulanmasını güçleştiriyordu. Yasaların etkisiz olmasına rağmen hukuk kitaplarına fahişelerin yazılmış olması dahi bir dönüm noktası oluşturmaktaydı. Bu yasaların hazırlanmasında

kentli burjuvaziden laik hukukçular da işin içine giriyor; bir yandan fuhuşun varlığını kabul etseler de aynı zamanda bu ticaretle uğraşan kadınların toplum dışına itilip cezalandırılmalarını arzu eden Kilise yaklaşımını benimsiyorlardı. Hukukçuların stratejisi fahişelerin temel yasal haklarını ellerinden almaktı. Böylece bu kadınların mahkemede ifade vermeleri ve başkalarını kendilerine karşı suç işlemiş olmakla suçlamaları yasaklandı. Bu, erkekleri fahişeleri istismara davet etmekte. Normandiya'nın Tresanciencoutume'ü- çok eski

geleneği- (1200) bunu daha açık bir biçimde ifade eder: Fahişelere tecavüz yasalar tarafından onaylanmaktadır (Roberts, 1998, s. 70).

Tüm bu cezalandırılmaların sayısının artmasının en geçerli nedenleri arasında bu kadınların mal varlıklarına ya da paralarına el konulması olarak gösterilir. Nickie Roberts “*Notre Dame de Paris’in arşivlerinde burada sürekli hayat kadınlarının tutuklandıkları anlaşılır. Kazanılan ödüller hatırı sayılır olmalı; çünkü kilise de müşteri toplarken yakalanan fahişeler özel dini mahkemeler tarafından cezalandırılır ve cezalar arasında kadının mallarına ‘el konulması’ bir yana, kazığa geçirilme ve bazı örneklerde damgalanma da vardı*” yazar (Roberts, 1998, s. 83).

İlginç bilgilerden biri de fahişelerin haçlı seferlerine katılmış olmalarıdır. Bu yolculuk sırasında fahişeler; hacı adaylarına bakar, turnuvalara katılırlardı. Gerçekleştirilen ilk Haçlı Seferine 1000 fahişenin katıldığı tahmin ediliyor. Sadece Haçlı Seferlerinde değil, başka alanlarda da fahişelerin varlığından söz edilir. Bu bakımdan bunu engellemek adına:

Kadınların savaş alanındaki mevcudiyetlerinin tartışılabilir bir hale gelmesi neticesinde onların katılımlarını engellemek üzere bir yasa çıkarma fikri ortaya çıkmış ve bunun üzerine Kayser I. Friedrich Barbarossa (1155-1190), III. Haçlı Seferine aralarında fahişelerin de bulunduğu 500 kadının katılmasını yasaklamıştır. 1188 yılında Le Mans ve Geddington bölgesinde gerçekleşen iki konseyde bu yasağın kimleri kapsadığı daha teferruatlı bir şekilde açıklanmış ve buna göre; soylu ve asilzade kadınların hiçbir şekilde savaşa

katılmamasına, ancak Haçlı askerlerine hizmet için çamaşırcı, aşçı vb. gibi hizmet sektöründe olanların katılabileceğine karar verilmiştir (İstek, 2019, s. 210).

Verilen izin ile birlikte ise kadınların bu görevlerin adı altında çalışmaya devam ettikleri söylenebilir. Askerlere eşlik eden fahişeler, askerlerin ihtiyaçlarını gidermenin yanında askere lojistik destek veriyor, hastalık ve yaralanmalarda hasta bakıcılık yapıyor; ganimet, silah ve malzemeleri taşımaya yardım ediyor ve yemek pişiriyorlardı.

15. yüzyılda 20 yaşından önce fuhuş yapan bir kadın, şehir genelevine giremez ve orada fazla kalamazdı. 30 yaşına geldiğinde ise o kadına yaşlanmış gözüyle bakılırdı. Çaresiz kalan bu kadınların yaşamlarını sürdürmek için fazla seçenekleri yoktu. Aralarından bazıları işletilen evlerin başına geçip yaşlılığını garanti altına alma şansını elde ederken bir kısmı manastırın güvenli duvarlarına sığınıp “Magdalılar”¹⁹ tarikatına katılmaktaydılar. Fakat bu tarikatların kadın kabul etme sayısı sınırlı olduğundan başvuruda bulunan kadınlara belirli kriterler uygulanarak manastırlara kabul ediliyorlardı. Kriterler arasında 25 yaşını aşmamış olmak ve “güzel” olmak da vardı (Rossiaud, 1994, s.41).

Roberts’ den alınan bilgilere göre

Magdala Evleri veya Magdala Manastırlarına Avrupa’nın tüm bölgelerinde bulunmaktaydı, çoğunlukla din adamları tarafından kurulan bu mekânlar arasında Majorka Kraliçesi Esclarmonda’nın Perpignan’da böyle bir ev kurduğu söylenmektedir. Kabul şartları da farklılık gösteriyordu: Bu Magdalene Evlerinde çeşitli sıklıkla rejimler uygulanıyordu.

¹⁹Reuerinnengemeinschaft ya da Magdalı Meryem’ den yola çıkılarak kurulan rahibeler tarikatı. Lat.: *Ordo Sanctae Mariae Magdalenae de poenitentia.*

(...) *Buraya her yaştan fahişe kabul ediliyordu. Yaşlıca kadınlar güvence içinde buraya çekilebiliyor, genç meslektaşlarıysa fuhuşu bırakıp saygın topluma geri dönmek istediklerinde bir yıllık deneme süresi geçirmelerine izin veriliyordu. (...) Avignon'daki evde arşivler yöneticilerin kabul ettikleri kadınlar konusunda titiz davrandıklarını göstermektedir. Yalnızca 25 yaşın altında olanları orada kalmasına izin veriliyordu ve bunlar için bile bir şart vardı- sekiz ya da on gün kaldıktan sonra kutsal yemin edip rahibeliğe girmeleri gerekiyordu* (Roberts,1998, s.68).

Bu Magdala Evleri maddi ihtiyaçlarını bağışçılardan sağlıyordu, halk arasında iyi itibara sahip olan bu evler arasında “*Viyana'daki (1384'te kurulmuş olan) Ruh Evi, kent in zengin kurumu durumuna gelmesini sağlayacak kadar çok bağış alıyordu. 1480'de kadın amirlerden biri ve ev sakinlerinin pek çoğu hep birlikte eski alışkanlıklarına döndüklerinde üzücü bir skandal yaşandı*” (Tannahill, 2003, s. 237).

Fazla çıkış yolu bulamayan bu zavallı kadınların, genellikle sefaletle düşüp dilenmek zorunda kaldıkları ve yokluk içinde öldükleri gerçektir. Kendini şanslı sayabilenler ise bir rahibin yanında iş bulabiliyor, bazen onun metresliğini yapıyor, aralarında evlenip şehirde yaşamaya devam edenleri de bulmak mümkündür (Rossiaud, 1994, s. 41).

Genelevlere bölgesel yönetimin el atmasıyla birlikte bir düzene ve yasalara kavuşan bu alanda, 14. yüzyıl sonunda Fransa'da fahişelere yasal haklar verilmeye başlandı. Bu haklara göre fahişeler mahkemede ifade verebilecek, isteğine göre ve özgürce sözleşmeler yapabilecek ve sahip oldukları menkullerini istedikleri kişilere miras bırakabileceklerdi; ancak en önemlisi, artık yasal olarak bir kadına sadece fahişe olması tecavüz edilmesi için mazeret sayılmayacaktı (Roberts,1998, s.87).

4.GİYSİLERİ

Philippe Aries ve George Duby'nın “Özel Hayatın Tarihi” adlı eserinde (n)esillerden beri “*tüccarı duruşundan, Venedikli senatörü siyah giysisinden, Yahudi'yi yıldızından, fahişeyi de elbisesinin sarı renginden tanımak mümkündür*; (diye yazar) XIV. yüzyıl sonunda Venedik'te görülen bir davada bir batakhaneye kapatılan, kendisine giydirilen kıyafetleri görünce hangi mevki ve kaderin kendisini beklediğini anlayıp attığı çığlıklar sayesinde kurtarılan bir kızdaki bahsedilir” (Aries/Duby: Özel Hayatın Tarihi, 2005, s. 586).

Görünmeyen kadınların görünür hale gelmelerini sağlamanın en kolay yolu giysilerindeki renk, işaret ve işlemelerle onların diğer “erdemli” kadınlardan ayırt edilmelerini sağlamak oluyordu. Renklerin, şekillerin belirlenmesi ise hem bölgelerde hem de ülkelerde farklılık gösteriyordu. Buna örnek olarak Avrupa'da yöneticilerin karar verme özgürlüğü vardı, buna göre fahişelerin;

Leipzig'de mavi bilyeli, sarı manto giymesine; Viyana'da ise omuzlarına sarı eşarp bağlanmasına karar verildi. Augsburg'da yeşil kuşak bağlanacaktı. Bu arada Bern ile Zürih kırmızı başlık; Bergamo sarı pelerin, Milano da siyah pelerin şart koştu. Bristol'da da Londra'da olduğu gibi çizgili kapüşon takılacaktı. Avignon'daki yöneticiler özellikle sincap kürkünden ve kumaş astarlı kürklü pelerinleri yasakladılar. İpek ve simli kumaştaki boneler, altın ve gümüş yüzükler ve mercan, kehribar, gümüş, ya da değerli taşlardan teşbihler de yasaklanmıştı. Bu lüks parçalardan herhangi biri bulursa hem el konuyor hem de büyük ceza alınıyordu. Sonunda Avignon'lu fahişeler Paris'tekiler gibi omuzlarına kırmızı fiyonk takarak kendilerini

göstermek zorunda bırakıldılar
(Roberts, 1998, s.73).

Bazı durumlarda giyim kanunların ihlal edildiği de görülmekteydi, bu ihlallerde ise şehir yönetimi bu giysilere (“günah karşılığı elde edilmiş giysiler” olarak da görülebilir) el koyma hakkına sahip oluyor ve büyük maddi gelir elde ediyorlardı. Roberts, “1459’da Parisli bir fahişeye ilgili davanın belgelerinden öğrendiğimize göre, kadının ‘iffetsiz’ giyinme gerekçesiyle çarptırıldığı ceza şuydu; kürk astarlı saten pelerini, gümüş kakmalı kemeri ve mercan tesbihi alındı. Kadının ‘gümüş tokalı’ saatler kitabına da el kondu. Kitaplar pahalı şeylerdi ve bu nedenle yalnızca dindarlar, eğitimliler ve burjuvazinin ‘namuslu’ kadınları buna sahip olabilirdi” diye yazar (Roberts,1998, s. 73).

Fahişelerin toplum içinde tanınmalarını sağlamak amacıyla giysilerinde belirli işaretlerin olması gerekiyordu. Mevcut giysi kurallarının arasında ayakkabı, kurdele veya örtülerde göz alıcı bir renk bulunması gerektiği bulunuyordu. Bu göze çarpan renk genellikle kırmızı, yeşil veya sarı oluyordu. Fakat şehirlerin kendine ait farklı renk tercihleri de mevcuttu. Örneğin; Köln’de “kırmızı başlık”, Hamburg bölgesinde beyaz örtünün kenarında iki parmak kalınlığında yeşil şerit, Frankfurt civarında ise eteğin üzerindeki sarı iplik çıkırığı fahişenin uzaktan tanınması için yeterli oluyordu. Fahişeler için belirli kıyafet ve mücevher kısıtlamalarının da olduğu bilinmektedir. Örneğin; Frankfurt bölgesindeki fahişelere uygulanan yönetmeliğe göre elbiseler, ayak bileğine kadar gelmeli, manto dizin üstüne çıkmamalıydı. İpek ya da kürk kumaş yasaktı. Bu kadınlar kesinlikle altın veya gümüş takı takamazdı. Saçları açık olmalıydı; çünkü sadece onurlu kadınlar saçını örterdi (Isenmann, 2014, 726).

“Hübschlerin”i diğer kadınlardan ayıran özellik, rahat tavrı ve kışkırtıcı giysilere sahip olmasıdır. Sadece giysilerdeki aşırılık ile değil, makyaj ile de dikkati üzerine çekmek

zorundaydılar.²⁰ Bunun için göz çevresini kömürle belirginleştirir; yanak ve dudakları domuz yağı, kırmızı pancar suyu veya yaprak bitinin kırmızı rengi ile boyarlardı.

Farklı şehirlerdeki giysi yönetmeliklerine bakıldığında Viyana’da sarı şal, Leipzig’de mavi yaldızlı sarı manto, Zürih’te kırmızı başlık, Dijon/Avinjon’da elbise veya mantonun kollarında beyaz kolluk; Milan’da siyah, Bergamo’da sarı manto, Marsilya’da çizgili gömlek, Bristol’da çizgili başlık, Strazburg’da “Zuckerhut” denilen külah şeklinde şapka ve Floransa’da eldiven ve şapkada bulunan küçük bir çan fahişeleri toplum içinde görünür hale getirmekteydi.²¹

Açık sarı renkteki çember veya iplik çıkırığı şekli ise fahişelerin, dokuma ve ip eğirme yapılan evlerinden kaynaklanmaktadır. Dokuma ve ip eğrilen evler genellikle şehir merkezlerinde bulunur, fahişelik yapan kadınlar için geceyi geçirebilecekleri bir nevi “kadın evi” işlevi görürdü. Bu evler, genelevlerin başlangıcı olarak da düşünülmektedir. Giysilerin üzerindeki iplik çıkırığı ise kadınların yaptığı işi sembolize etmekteydi. Fahişelerin giysilerine getirilen kısıtlamalar arasında mücevher takma veya kürk giyme yasağı da bulunmaktaydı. Fakat Paris, Dijon, Metz şehirlerinde kadınlar; istediklerini giyip dolaşma imkânına sahiptiler (Rossiaud, 1994, s. 68).

5. SAĞLIK VE HASTALIK

Antik Yunan Döneminde bilinen genel korunma yöntemi; hamile kalmama, kürtaj, bebeği öldürme veya terk etmeydi. Aristoteles tarafından önerilen ve tıp tarihinde tavsiye edilen birçok karışım mevcuttu. Tavsiye edilen muska ve sihirden sonra hekimler mekanik ve kimyasal önerilerde bulunuyorlardı. Soranos (Efesli kadın doğum uzmanı M.S.200. yy.), menstrüasyon sonrası ve öncesi günlerde cinsel birleşmeden uzak kalmayı tavsiye ediyordu. Ayrıca sıkıştırıcı ve sperm öldürücü sıvıya batırılmış yün tampon, gebelik önleyici uygulamalar arasında bulunuyordu. Rahim içine

²⁰https://de.wikipedia.org/wiki/Prostitution_im_Mittelalter

²¹https://de.wikipedia.org/wiki/Prostitution_im_Mittelalter

Misy²² denilen bir koruyucu yerleştirmek Hipokrat tavsiyesi olarak bilinir (Reinsberg, 1989, 150). Mekanik etki için ise reçine ve bal öneriliyordu. Zararsız olanların yanında Üstübeç²³ gibi zararlı ilaçlar da kullanılmaktaydı. Hipokrat, kürtaji zorunlu olmadığı hallerde tavsiye etmemekle birlikte, ağızdan alınan bitkisel karışımları önermekteydi; buna benzer bir karışım, ardıç benzeri bir ağaç türü olan sabin ardıcından yapılıyordu. Bu bitkinin zehirli etkisi günümüzde hâlâ hekimler tarafından bilinmektedir (Reinsberg, 189, s. 150). Zıplamak da mekanik tavsiyeler arasında bulunmaktaydı.

Reay Tannahill “Tarihte Cinsellik” (2003) adlı kitabında “kök kupasından” bahsetmektedir. Üçüncü yüzyılda tüketilen bir içkinin hazırlanışını Raban Yohanan’ın açıklamasından aktarmıştır. Temel harcın oluşturulması için İskenderiye sakızı, sıvı şap ve bahçe safranının “*‘her birinin, bir dinar ağırlığında olmak üzere’ karıştırılması gerekiyordu. Bu karışıma üç fincan şarap katıldığında gebeliği önleyici etkisi olmaz, ama belsoğukluğuna iyi gelirdi; iki fincan birayla karıştırıldığında hem kişiyi kısırlaştırır hem de sarılığı tedavi ederdi. ‘Kökkupası’ nı yalnızca kadınlar içebilirlerdi*” (Tannahill, 2003, s. 68).

Nadiren gerçekleşen hamilelik durumlarında ise kürtaj en bilinen yöntemlerdendi. Hamile kalınmışsa 3 olasılık vardı:

1. Çocuğu doğurmak -ki o zaman da kadının çevre tarafından dışlanma cezası (bir nevi kınama) alması ve çocuğunu fakirlikte büyütmesi gerekiyordu.
2. Çocuğu bir yere terk etmek.
3. Çocuğu, 15. yüzyıldan itibaren şehirlerde gelişen sosyal yardımlaşma kurumlarına teslim etmek.

Sadece fahişeler değil, evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınlar da bu kurumlara başvurabiliyordu. Böylelikle tek başına çocuk büyütmenin sosyal ve ekonomik zorluklarından kurtulabiliyorlardı. Hamile kalan fahişe iş yapamaz hale geldiğinde ise kendi başına kalmak zorundaydı.

Dönemin korunma yöntemlerine yönelik çok az bilgi mevcuttur. Orta Çağ’a ait bir rivayette de bu kadınların rahminin, fazla ilişki sonucunda kayganlaştığı için doğurganlığını yitirdiği aktarılıyordu. Korunma yöntemi olarak hayvan bağırsağı ve bazı bitkisel karışımların kullanıldığı bilinmekteydi. Dönemin en meşhur doktorlarından olan Efesli Soranus (98–138), doğurganlık dönemlerinde cinsel perhiz tavsiye ederken bunun mümkün olmadığı zamanlarda ise bal, yağ ve reçineye batırılmış yün tıkaç kullanmalarını ya da astrenjan çözeltiler içmelerini tavsiye ederdi (Dolby, 2014, s. 35).²⁴

Korunmanın öncelikle kadının sorumluluğunda olması, onu tüm önlemleri almaya mecbur bırakıyordu. Buna rağmen hamile kalınması durumunda ise kürtaj son çare olarak görülüyordu. Kürtaj ile oluşabilecek tehlikenin ve sakıncanın zamanlamasının da bilinmesi ve tespit edilmesi çok önemliydi. Platon, kürtajla hamileliğin sonlandırılmasını desteklemesinin en önemli nedeninin, bebeğin ancak doğduktan sonra ruhuna kavuşması ile açıklarken Aristoteles bu görüşe karşı çıkarak bebeğin hareket etmesinden sonra kürtaj yapılmasını etik bulmadığını bildirir.

Diğer yöntemler arasında doğmuş bebeği terk etme ve öldürme vardı. Ne kadar yaygın olduğu bilinmemekle birlikte, terk edilen bebeklerin daha sonra bulunmaları, ölü sanılan çocukların yeniden ortaya çıkma olayı, komedyalarda sıkça işlenmiş olması ve temsile dönüşmüş olması bu olayların çok sık ortaya çıktığı şeklinde de yorumlanabilir (Reinsberg, 1989, s.150).

²² Demir vitriol içerikli bir madde, az miktarda sulandırıp kullanıldığında bir yıl süreyle koruduğuna inanılıyordu.

²³ Alm. Bleiweiss (n), Fr. Céruse (f), İng. White lead. Hâricî boyalarda kullanılan ve esas itibarıyla kurşun karbonat olan bir pigment. Kurşun bileşikler zehirli

olduğundan üstübeç daha çok hâricî boyalarda kullanılır. Çok eski târihlerden beri bilinir. Alıntı Kaynağı: www.guncelkaynak.com

²⁴ Muhtemelen bu bilgi sözlü aktarımlar sayesinde Orta Çağ dönemine kadar gelmiştir.

Bu kadınların, bulaşıcı hastalıklara karşı savunmasız kaldıkları için kısır olma ihtimallerinin muhtemelen yüksek olduğunu da düşünmek gerekir. Şayet hamile kalınmışsa bile belirli bitkisel karışımlar ile hamilelik sonlandırılırdı. Fakat bu acılı ve tehlikeli müdahale, kadın için vahim sonuçlar doğurabilmekteydi. İstenmeyen hamilelikten kurtulmaya çalışanlar sadece fahişeler değil, evin oğlu veya evin erkeği tarafından tecavüze uğrayan hizmetçi kadın/kız çocuk da aynı yola başvuruyordu. Çünkü nedeni ne olursa olsun, kendi isteği dışında gerçekleşmiş hamilelik ve babasız bir çocuğu doğurmak, kadını toplum içinde her zaman itibarsızlaştırıyordu.²⁵

Bilinen hastalıklar arsında ise Andre Marali-Daninos “Cinsel İlişkiler Tarihi” (1991) adlı kitabında Colomb’un Amerika’dan denizcileriyle getirildiği söylenen, 15. yüzyılın sonlarından başlayarak İtalya’yı kasıp kavurmaya başlayan frengiden bahsedilir. Bu hastalığa İtalya’da “Fransız hastalığı”, Fransa’da ise “Napoli hastalığı”, deniliyordu. Da Vigo hastalığın gelişinin hemen ardından genellikle başarılı olan ama frengi vakalarının çoğunluğunda sinir komplikasyonlarına doğru gelişmeyi durduramayan cıva tedavisini başlattı. Bu iki hastalık zührevi hastalık adını Venüs’ten almıştır ve tanrının bir cezası olarak görülmekteydi (Marali-Daninos, 1991, s.41-42).

1494 tarihinden beri frengi (syphilis) hastalığının varlığından haberdarız. Muhtemelen bu hastalığın önceden var olduğu düşünülmektedir; fakat bu yıllar, frengi hastalığının resmen kayıtlandığı ve yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu açıdan George Duby, Südhoff’un kanıtlamaya çalıştığı bilgilerden yola çıkarak eski çağlardan beri franzo (frenk) hastalığının varlığından söz eder. Söz konusu metnin, İtalya’da 15. yüzyılın ortasından önce kaleme alındığı tahmin edilmektedir. Bu belgede frengi hastalığının cıvayla tedavi edildiği söylenmektedir. Klasik Antik Çağ’da ise başka belgelerde de rastlamak mümkündür.²⁶

Bilinen diğer bir hastalık ise “fiç” (çıban) ve “cüzzam”dır. Özellikle büyük veba salgını sırasında (1347-51) nüfusun 1/3 oranında azalması, korku ve ölümle karşı karşıya kalma durumu toplumun cinselliğe daha fazla yönelmesine neden olmuştur. Bu eğilimin önüne geçmek için fahişeler ile birlikten kaçınmanın, hastalıktan korunmada etkin önlem olacağı düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır (Dolby, 2014, s.58). Kurumsallaşan hamamlarda özellikle şehir yönetimi, salgın hastalık dönemlerinde önlem almaya çalışırdı. Bu önlemler arasında mekânları kapalı tutma kararı da bulunmaktaydı (Rossiaud,1994, s.13).

SONUÇ

Fahişeliğin temelini inildiğinde, kadın bedeninin nesneleştirilmesinin ataerkil düzene geçilmesiyle başladığını düşünmek yanlış olmaz. Fatmagül Berktaş’ın *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın* (1995) adlı kitabında şunlar belirtilmektedir:

I.Ö. 3500 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya’da ilk kentsel toplulukların ortaya çıkması ve bunların giderek kent devletlerine dönüşmeleriyle birlikte aşağı yukarı aynı zamanlarda, yazının da keşfedildiğini görüyoruz. Kent devletlerinin gelişmesi, bunların kendi aralarında egemenlik mücadelelerine ve askeri rekabetin önem kazanmasına yol açtı. Bu ise, karşılığında hem erkek egemenliğini güçlendirdi, hem de askerlerin ve kayıt tutma bilgisini tekelinde tutan tapınak rahiplerinin mülk sahibi sınıfları oluşturduğu bir sınıflı toplumun doğmasını sağladı. Mülkiyet miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına alan ve dolayısıyla kadınların cinselliğinin denetimini erkeklere

²⁵

<http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet/Prostitution>

²⁶ 4. Yüzyılda geneleve gönderilmek istenilen bir genç kızın vücudunun gizli yerinde kokulu bir yaranın varlığından bahsederek kurtulmayı başarmıştır.

veren ataerkil düzen kurumlaştı, yasalar yazıldı ve devlet güvencesine kavuşturuldu. Bu çerçevede içinde kadınların cinselliği erkeklerin; öncelikle babanın, sonrada kocanın malı olarak belirlendi ve kadının cinsel “saflığı” (özellikle bekâreti), üzerinde pazarlık yapılabilen bir ekonomik değere dönüştü. Bu durum fahişeliğin ortaya çıkmasına ve böylece, cinselliği ve doğurganlığı yalnızca bir erkeğe ait olan “saygın” kadın ile cinselliği “herkese” ait olan fahişe arasında kesin bir ayrımın doğmasına yol açtı (Berktaş, 1995, s. 82).

Tarihe bakıldığında fahişeliğin ataerkil düzenin sonucu olduğunu, yani genel geçer insani bir olgu olmadığını görmek gerekir. Örneğin; Kuzey Amerika’daki Indigenler’deki gibi batı dünyası ile temas etmeyen bazı toplumların “fahişelik” bilmediğini söyleyebiliriz. Aslında fahişeliğin temelinde kölelik, yani kadınların özgürlüklerinden mahrum olmaları ve baskı altında istemedikleri ilişkiye zorlanmaları vardır. Kadınların itibar ve saygı görmediği toplumlarda fahişeliğin daha çok, kadının daha saygın ve itibar gördüğü topluluklarda ise daha az olduğu doğrudur. Yani fahişeliğin insanlık tarihinin başlangıcından beri var olduğunu iddia etmek gereksizdir.²⁷

Güç ve iktidarın eril güce geçmesiyle birlikte Messerschmidt’in de vurguladığı üzere

İktidar, biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel ilişkilerin önemli bir yapısal özelliğidir. Kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal olarak yapılandırılmış güç ilişkileri, tarihsel olarak biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel tercih temelinde inşa edilir. Başka bir deyişle, belirli bağlamlarda, bazı

erkekler ve bazı kadınlar, diğer erkekler veya kadınlardan daha fazla güce sahiptir; bazı cinsiyetler diğer cinsiyetlerden daha fazla güce sahiptir; bazı cinselliklerin diğer cinselliklerden daha fazla gücü vardır ve güç kullanmayla, biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik yapma kapasitesi, çoğunlukla, birinin biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle cinsellikçe yapılandırılmış güç ilişkilerindeki yerinin bir yansımasıdır (Messerschmidt, 2019, s. 199).

Orta Çağın sonuna gelindiğinde fahişeler, özgür oldukları ve toplumda nispeten yüksek bir konuma sahip oldukları bir dönem yaşadılar. Bazıları diğer zanaat ve işletmelerin izinde kendi ticaret loncalarını kuracak kadar güven kazandı. 15. yüzyılda Paris’teki 4000 fahişe, bir federasyon kurup kraldan kendilerine özgü bir sancak, trampet ve fifre bandosu şeklinde armağanlar aldılar. Avingnon fahişelerine de kent genelevinin sahibi olan Napoli Kraliçesi Joanna tarafından armağanlar verildi. Omuza kırmızı bir örgü takma zorunluluğu bu kez bir damgalamadan çok, görev işareti olarak algılanıyordu (Roberts, 1998, s. 89).

Kadının toplumsal, dinsel ve sosyal olarak daha aşağı gösterilmesinin nedeninin sadece bedensel olmadığını, bunun kadın bedeni üzerinden yapılan tahakkümün bir parçası haline gelmesinin çok uzun bir sürecin ürünü olduğunu söylemek mümkündür. Zaman içindeki sorunların hâlâ mevcudiyetini koruduğunu, günümüzde kadınlara uygulanan şiddetin gerek bedensel gerekse sözel (ki bunların arasında en fazla kullanılan kadının bedeni ile ilgili olanların ya kendisine ya da annelere yöneltilen hakaretlerin) bir parçası olduğunu, ancak bu sözlerin kullanıma yönelik düşüncenin de değişmesi ile sözel şiddetin hafifleyeceği kanısındayım. Bu başlangıcının, tarih içindeki bu bilgilerin aktarımı ile eril bakış açısının bu konuya yönelik tutumunun yeniden formüle edilmesi ile mümkün olabileceğini düşünmekteyim. Bu yazı, kadına ve kadın bedenine yönelik hakaret söylemlerin kolay telaffuz edilen “fahişe” veya türevlerinin ifade nesnesi olan kadınların Orta

²⁷ <http://diestoerenfriedas.de/die-geschichte-der-prostitution-keineswegs-das-aelteste-gewerbe-der-welt/>

Çağ'daki hukuksal, toplumsal ve sağlık ile ilgili durumlarını gösteren bilgiler aktarmaya çalışmıştır. Karanlıkta kalmış "görünmeyen kadınların"

yazgısının, değişim olmuş olsa da Ortaçağ'dan günümüze kadar farkın çok büyük olmadığını kabul etmek gerekir.

KAYNAKÇA

Ariès, Philippe / Duby, George (1991): *Feodal Avrupa 'dan Rönesans'a, Özel Hayatın Tarihi 2*. İstanbul: YKY.

Ariès, Philippe / Duby, Georges (2006): *Rönesans'tan Aydınlanma'ya, Özel Hayatın Tarihi 3*, İstanbul: YKY.

Berkowitz, Eric (2013): *Seks ve Ceza. Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*. İstanbul: Kolektif Kitap.

Berktaş, Fatmagül (1995): *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. Hıristiyanlık ve İslamiyet'te Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, İstanbul.

Dolby, Karen (2014): *Bir Nefeste Cinsellik Tarihi*, İstanbul.

Duby, Georges/ Michelle Perrot (2005): *Kadınların Tarihi 3 (Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları)*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Foucault, Michel (2015): *Cinselliğin Tarihi*, İstanbul: Ayrıntı.

Hergemöller, Bernd-Ulrich (Ed.) (2001): *Randgruppen der spätmittelalterlichen Gesellschaft*. Warendorf.

Héritier, Françoise, Michelle Perrot, Sylviane Agancinski, Nicole Bacharan (2012): *Kadınların En Güzel Tarihi*, İşbankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Isenmann, Eberhard (2014): *Die deutsche Stadt im Mittelalter 1150-1550: Stadtgestalt, Recht, Verfassung, Stadtrecht, Kirche, Gesellschaft, Wirtschaft*. BöhlauVerlag: Köln.

İstek, Gülşen (2019): *Haçlı Seferlerine Katılan Kadınlar*. Journal of Islamic Jerusalem Studies, 19 (2): 205-224. DOI: 10.31456/beytulmakdis.573436

Jütte, Robert (2011): *Erken Modern Avrupa'da Yoksulluk ve Sapkınlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Marali- Daninos, Andre (1991): *Cinsel İlişkiler Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Messerschmidt, James W. (2019) *Hegemonik Erkeklik, Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.

Paris, Ghislaine (2013): *Cinselliğin Önemi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.

Pastoureau, Michel (1997): *Şeytan Kumaşı Çizgilerin ve Çizgili Kumaşların Tarihçesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Reinsberg, Carola (1989): *Ehe, Hetärenum und Knabenliebe im antiken Griechenland*, Münih.

Roberts, Nickie (1998): *Batı Tarihinde Fahişeler*, İstanbul: Sabah Kitapları.

Rossiaud, Jacques (1994): *Dame Venus. Prostituion im Mittelalter*. Münih: Beck'sche Reihe.

Schuster, Peter (1992): *Das Frauenhaus*. Paderborn: Schöningh.

Spienburg, Pieter (2010): *Cinayetin Tarihi. Ortaçağ'dan Günümüze Avrupa'da Bireysel Şiddet*. İstanbul: İletişim.

Tannahill, Reay (2003): *Tarihte Cinsellik*. Ankara: Dost.

Yıldırım Koyuncu, Nevin (2015): *Karşıtlıkların İmhası. Kadın, Beden, Edebiyat*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

INTERNET KAYNAKLARI

https://austria-forum.org/af/Bilder_und_Videos/Historische_Bilder_IMAGNO/Prostitution/0012014

<http://deutschland-im-mittelalter.de/Kulturgeschichte/Sexualitaet/Prostitution>

<http://diestoerenfriedas.de/die-geschichte-der-prostitution-keineswegs-das-aelteste-gewerbe-der-welt/>

http://woerterbuchnetz.de/DWB/call_wbgui_py_forum_form?sigle=DWB&mode=Volltextsuche&hlist=&patternlist=&lemid=GP02339

<http://www.stadtgeschichten-koeln.de/index.php/koeln-wissen/150-frauen-im-koelner-spaetmittelalter-15-und-16-jahrhundert>

https://de.wikipedia.org/wiki/Prostitution_im_Mittelalter

<https://www.mittelalterlexikon.de/wiki/Prostituierte>

<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/lateindeutsch/prostibilis>

<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/lateindeutsch/prostibulum>

<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/lateindeutsch/prostituta>

<https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/lateindeutsch/meretrix>